

Încercările de reformare în cultură sunt întâmpinate, în mod obișnuit, de reticențe și rezistențe, orice sistem nou deranjând practici și opțiuni care par sacrosancte și definitive.

Nici domeniul patrimoniului cultural nu face excepție de la aceste reacții, aici acționând un important grup specializat de profesioniști: arheologi, istorici, istorici de artă, arhitecți, ingineri, restauratori, muzeografi, conservatori, fizicieni, chimiști, biologi ș.a. La rândul său, fiecare subgrup cuprinde specialități distincte, care aduc un aport specific la actul cultural.

Dacă vom adăuga experiențele și performanțele *individuale*, susținute de personalitatea și chiar de orgoliul fiecăruia, vom înțelege mai bine ce respingeri și ce dificultăți poate întâmpina orice inițiativă nouă.

La o reacție s-a așteptat, neîndoielnic, Vasile Drăguț în remarcabila *schimbare* de sistem pe care a inițiat-o și condus-o la mijlocul deceniului opt al veacului trecut. Și pe care a susținut-o cu argumente și soluții.

Cum *Profesorul* era un luptător, trecut deja prin mari confruntări profesionale și de viață, și-a asumat cu tărie încercarea de a moderniza sistemul. Evident că s-a însoțit de câțiva colaboratori (între care, principalul colaborator și artizanul lucrării a fost prietenul său, arheologul Radu Florescu).

La acea vreme, marcată de comandamente ideologice și de presiuni ale sistemului politic, cele dirijate de Vasile Drăguț pot fi considerate îndrăznețe. Deși schimbarea decurgea din chiar Actul de la Helsinki (1971), a opera în domeniul culturii majore – cea care privește *avuția culturală* dobândită prin moștenire și configurată în monumente, situri, muzee, colecții – nimic nu garanta reușita. Cu atât mai mult cu cât s-au introdus nu numai noi concepte, dar și o nouă legislație însoțită de instituțiile capabile a o impune în practică: Comisia Centrală de Stat a Patrimoniului Cultural Național, Direcția Patrimoniului Cultural Național, oficiile județene pentru patrimoniul

cultural național și Laboratoarele zonale de restaurare.

Dintr-o mai largă perspectivă, care sunt meritele lui Vasile Drăguț ?

Ni se pare *acum* că el a văzut - mult mai profund ca alții – integralitatea moștenirii culturale (de care se făcea doar caz!), în numeroasele ei forme de exprimare. În acest sens, a promovat un altfel de raport între patrimoniul istoric construit și cel mobil, două componente ce vor face „carieră”, în limbajul de specialitate: un raport de complementaritate logică, de unitate în abordare și tratare, lipsit de discriminări elitare, îndeosebi de factură estetizantă. Desigur au contribuit și experiențele *Profesorului*, de cercetător, de documentarist (livresc dar și direct, pe monument), de lector al obiectului muzeal. Ele l-au marcat pentru a promova nu numai o nouă viziune, ci și elementele care să o articuleze prin instituții și specialiști.

O atare filozofie culturală s-a dovedit modernă abia mai târziu, mulți rămânând cantonați în sfera unei pregătiri profesionale prea încorsetate în norme prestabilite și prea legate de rigorile practicilor vechi. În acest sens, chiar Lista Monumentelor Istorice în vigoare în acei ani stătea ca o mărturie a lipsei de viziune reieșită din dominația absolută pe care criteriile tradiționaliste au configurat-o, iar în special arhitectii, cu câteva excepții, au impus-o.

Ce a adus nou Vasile Drăguț? Multe! Între acestea vom include dezvoltarea relațiilor dintre arheologia monumentelor istorice și arhitectura lor având ca prim obiectiv cercetarea interdisciplinară aprofundată. A deschis astfel calea spre obligativitatea unor cercetări complexe, de obiectiv și de context, în urma cărora arheologia (antică și îndeosebi cea medievală) a venit cu contribuții importante, putem spune esențiale. Cercetarea arheologică – mai ales a orașelor, a fortificațiilor, a reședințelor și curților nobiliare, a așezămintelor de cult – și-a sporit influența asupra cunoașterii istorice dar și asupra lucrărilor de restaurare, prin grupul central

de specialiști și prin aportul substanțial al muzeelor.

Fotografia aeriană și fotogrammetria au avut în Vasile Drăguț un adept și un susținător, deciziile sale vizând o documentație topografică sub formele cele mai moderne asupra monumentelor și a siturilor arheologice.

Alt demers nou a fost dezvoltarea cercetării istorice și mai ales a celei de istoria artei în documentarea ce premerge restaurarea monumentelor istorice. Studiile remarcabile asupra documentelor, inscripțiilor pe mobilier sau obiecte de inventar au sporit spectaculos, la îndemnul *Profesorului*, cunoștințele despre monumente, permițând conexiuni între moștenirea culturală propriu zisă și semnificația ei istorică. Totodată, încurajarea specialiștilor în carte veche și rară a generat o specializare de care era mare nevoie.

Promovând muzeificarea unor monumente și recuperarea muzeelor și a inventarului lor, Vasile Drăguț a întărit legăturile dintre muzee și angajații de diverse specializări ai acestora.

Adăugăm – esențial pentru zestrea picturală – dezvoltarea studiilor pe pictură murală, susținute cu multă tărie de Vasile Drăguț. Grupul de restauratori de pictură, pe care l-a corelat cu ceilalți specialiști a dobândit în anii '70 o poziție privilegiată, rolul lor fiind explicit și dovedit în decursul unei activități de mare eficiență. Școala de restaurare de profil s-a impus de altfel pe plan internațional, performanțele ei fiind foarte apreciate. În unicul laborator de la Direcția Patrimoniului Cultural Național, ca și în marile laboratoare zonale din țară, impuse odată cu legislația din 1974, analizele și investigațiile complexe erau considerate cruciale iar *profesorul* le urmărea atent, folosindu-le în studiile sale și respectându-i pe profesioniști.

Construind o instituție modernă, Vasile Drăguț a preluat multiple rezolvări pozitive din experiențele autohtone și străine în restaurarea monumentelor istorice. Este aici de evocat importanța pe care a acordat-o Comisiei de specialitate, a cărei autoritate a crescut simțitor, ca și sistemului de avizare. E de neuitat

contribuția sa - ca nivel înalt de înțelegere – la lectura proiectelor și în definitivarea avizelor. Atelierele de proiectare s-au îmbogățit cu un grup de tineri extrem de atașați domeniului. Este desigur de remarcat climatul de bună factură intelectuală, generos pentru dezbateri, care a fost întreținut prin contribuțiile unor remarcabili arhitecți: Ștefan Balș, Eugenia Greceanu, Eugen Chefneaux, Andrei Pănoiu, Cristian Moisesescu.

Comisia Centrală de Stat a Patrimoniului Cultural Național – pe care a coordonat-o exemplar – a avut în Vasile Drăguț un adevărat mentor. Atâta vreme cât aceasta a funcționat, deciziile i-au fost înlesnite de pregătirea documentației prin secretariatul pe care Profesorul l-a dirijat. Comisia în cauză – până la decizia politică care i-a anulat practic rolul (coincizând cu primele lucrări de demolare justificate de cerințele „sistemizării” în urma cutremurului din martie 1977) - a fost susținută ca de un pilon în politica și strategia pentru salvagardarea patrimoniul cultural. De altfel, adversitățile politice pe care Vasile Drăguț le-a resimțit dramatic au avut, ca una din cauze, tocmai felul în care a tratat problematica patrimoniului cultural național în respectivul organism. În acest cadru s-au pregătit protestele împotriva demolării unor excepționale monumente istorice, adresate autorităților, fiind semnate de către Radu Popa, Răzvan Theodorescu, Grigore Ionescu, Dinu C. Giurescu, Vasile Drăguț.

Specialist de talie europeană, el a fost recunoscut ca atare și dorit să conducă destinele unor importante organisme internaționale de profil. Dotat pentru cultivarea relațiilor de specialitate, Vasile Drăguț a întreținut legături prietenești cu cei mai de seamă specialiști ai domeniului: Paolo și Laura Mora, Manolis Chatzidakis, Leandros Vranousis, Dinu Adameșteanu etc.

Această largă cunoaștere i-a permis să impună în România un *model* de restaurare foarte bine fundamentat pe priorități izvorâte din importanța, starea de conservare și, mai ales, din folosința monumentului vizat. Viziune și claritate a dovedit *Profesorul* și atunci când, după desființarea DPCN, a dezvoltat activitatea românească de restaurare în cadrul

Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu” pe care l-a condus. A introdus aici, în cadrul unui atelier specializat, propuneri de noi ansambluri pentru restaurare, propuneri de evidență, de evaluare a operei de artă. Dar, mai ales a oferit un model pentru mulți discipoli care și-au făcut o carieră legată de patrimoniul cultural. Aceleași servicii le-a făcut la Institutul de Istoria Artei, unde *Profesorul* Vasile Drăguț a cerut mai multă exigență, lucrări fundamentale de repertoriere și catalogare, abordarea modernă a investigațiilor.

Spirit novator și dispus dialogului, Vasile Drăguț a perceput foarte bine legăturile dintre patrimoniul tradițional și formele arhitecturale recente sau noi. A fost astfel un adept al spargerii monopolismului fundamentat exclusiv pe vechime. Pentru el, arta și arhitectura contemporană s-au impus ca un domeniu firesc, ceea ce l-a determinat să promoveze numeroși artiști și creatori de forme noi. Descoperim acum că pentru el, *valoarea* monumentelor și cea a operei de artă nu consta exclusiv în vechimea acestora, ci și în soluțiile, formele și calitatea demersului creator. În această direcție sunt de remarcat contribuțiile de autor sau de coordonator atât la „*Revista Monumentelor Istorice*”, cât și la *Revista „Arta”*.

Nu de puține ori, vocea și opinia sa s-au făcut auzite atunci când trebuia apărat un monument sau o anume expresie etnografică tradițională. Auzite și ascultate, mai mult: respectate!

Astfel, Vasile Drăguț a fost printre cei care au stimulat crearea primului muzeu de artă contemporană – l-am numit pe cel de la Galați - considerându-l ca pe o categorică necesitate.

În acest sens marile muzee etnografice în aer liber din România îi datorează lui Vasile Drăguț foarte mult, el sprijinind dezvoltarea lor, ca o soluție de recuperare a construcțiilor reprezentative din mediul rural. Concepția în cauză a dus la salvarea unui fond valoros de arhitectură tradițională, care altfel s-ar fi pierdut în condițiile transformărilor rapide și gândirii discriminatorii care le-au însoțit. Exemplele de la Sighetu Marmăției, Bujoreni - Vâlcea, Golești, Negrești-Oaș îl așează în rândul

vizionarilor dar și al învățaților care au promovat practici salvatoare.

Savant de bună aducere aminte, prin lucrări de înaltă ținută - unele chiar de pionierat, Vezi *Dicționarul monumentelor istorice și de artă* – autor cu operă rezistentă, dar și coordonator de energii intelectuale în elaborarea cercetării – Vezi „*Studii și Cercetări de Istoria Artei*” - Vasile Drăguț rămâne în memoria culturală a ultimului secol o categorică referință. Repertoriul lucrărilor sale ne arată un spirit preocupat de o mare varietate de subiecte: de la mozaicuri și picturi murale la monumentele romanice și gotice; de la fresca medievală la artiști contemporani; de la icoanele vechi, la pisanii și inscripții. Mereu în căutare, iscoditor și de un dinamism debordant, Vasile Drăguț a parcurs șantierele arheologice și cele de restaurare într-un ritm cadențat de interesele sale științifice. A „citit” și „recitit” de nenumărate ori un monument, nu a ostenit în a participa la sesiunii și colocvii – el însuși introducând în practica instituțiilor pe care le-a condus obligativitatea comunicării rezultatelor ca pe o practică obligatorie - nu s-a ferit de contraopinii și nici nu a răspuns cu vehemență celor ce i-au atacat tezele. A fost și în această direcție un model, personaj de un fin intelectualism, în respectul opiniei celorlalți.

Vasile Drăguț rămâne deopotrivă și ca reformator al sistemului operațional pentru componentele patrimoniului cultural. Ideile pe care le-a promovat aici și au dovedit valabilitatea și ne arată o viziune realistă conformă cu evoluția sistemului european de cercetare și protejare a bunurilor culturale.

În România de acum, avem de a recupera de la generația lui Vasile Drăguț, ca și de la ideile acestuia preocuparea de a re poziționa instituțiile de patrimoniu cultural, consolidându-le și asigurându-le un loc de frunte în ierarhiile ocupaționale. Astfel, cele pentru care a militat și a lucrat Vasile Drăguț se vor putea impune în practicile culturale noi, iar imaginea și rolul său se conturează ca acelea ale unui *spiritus rector* al identității naționale și de stimulator al intereselor comunitare și al promovării valorilor.